

Archeologienota met uitgesteld onderzoek

Neerpelt, Grote Heide 103 - Vlasrootweg

Programma van Maatregelen
2017D111

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

Rik van de Konijnenburg
Grauwe Torenwal 6/00/1
B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018
e-mail: rik@konijnenburg.com

Haast-rapport 2017-32/ wettelijk depot: D/2017/12654/32
Verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., (2017), Neerpelt, Grote Heide 103 - Vlasrootweg, PROGRAMMA VAN MAATREGELEN,
Haast-rapport 2017-32, D/2017/12654/32

© 2017 HAAST bvba, *Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree*

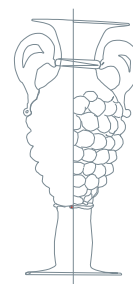
Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2017/12654/32

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

COVERFOTO: Panorama-opname van het projectgebied 17/04/2017

INHOUD

Programma van maatregelen	
1. Administratieve gegevens	4
2. Aanleiding van het vooronderzoek	6
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	10
4. Onderzoeksstrategie, -methode, vervolgtraject.	11
5. Lijst met afbeeldingen	15
6. Bibliografie	15

Programma van maatregelen

1. Administratieve gegevens

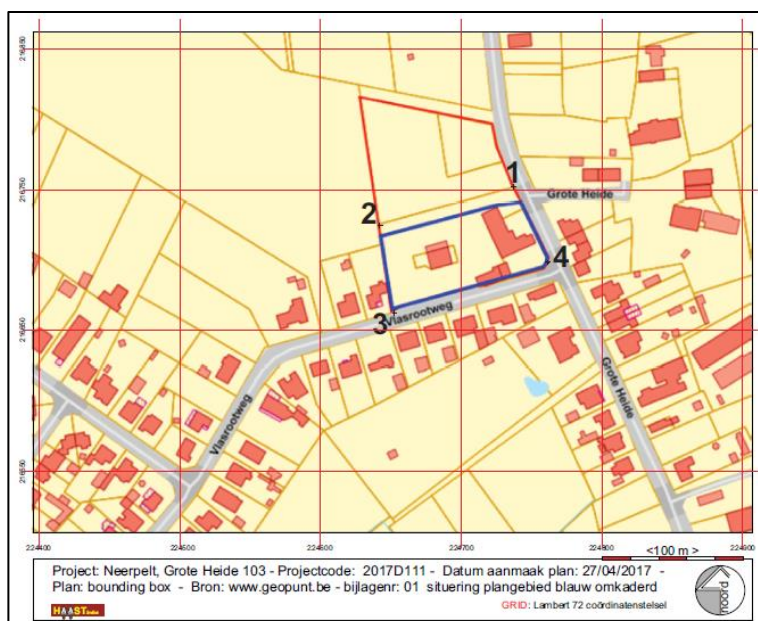
1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode		2017D111
Actoren		Rik van de Konijnenburg OE/ERK/Archeoloog/2015/00041 LHE bvba , landmetersbureel Houben & Essers, Gerdingerpoort 6, 3960 Bree, contact: tom@lhe.be KBO nr: 0475117876
Locatie	Provincie	Limburg
	Gemeente	Neerpelt
	Deelgemeente	Neerpelt
	Site	Hoek Grote heide 103 - Vlasrootweg
Kadastrale gegevens		Neerpelt afd 1 Sie A percelen A539y11 (partim), A539x11, A539w11
Oppervlakte onderzoeksgebied		5581 m ²
Kadastraal percelenplan		Fig. 2
Topografische kaart		Fig. 3
Begindatum onderzoek		27/04/2017
Einddatum onderzoek		2/02/2017
Relevante termen thesauri OE		bureauonderzoek

Bounding Box:

Nr	X	Y
1	224637.180	216752.240
2	224542.260	216724.720
3	224552.595	216662.677
4	224661.677	216698.248

Fig. 1: Bounding Box

Neerpelt, Vlasrootweg - Grote Heide 103

Gecentreerd op: NEERPELT 1 AFD

Toestand Laatste fiscale versie. (01.01.2016)

Schaal: 1/1000

© 18/04/2017 Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie.

Fig. 2 Situering van het onderzoeksgebied op het kadasterplan, situatie 01/01/2016 (cadgis viewer grand public)

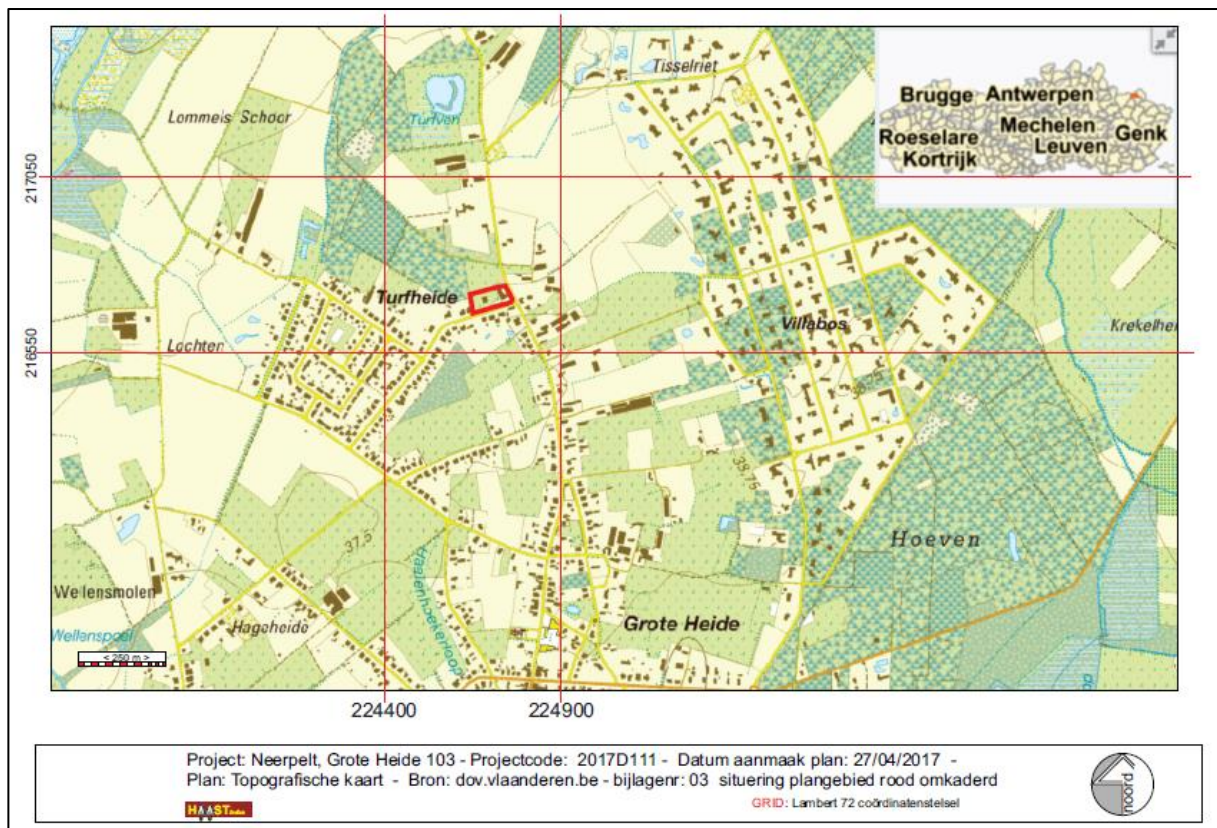

Fig. 3 Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart 1/10.000. © NGI & cartoweb

2. Aanleiding van het vooronderzoek

Randvoorwaarden

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag.

De wetgeving met betrekking tot archeologie omvat enerzijds het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en anderzijds het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 die voor archeologie in werking traden op 1 juni 2016.

Overwegende dat,

- de aanvrager van de stedenbouwkundige vergunning een privaatrechtelijk rechtspersoon is,
- de aanvraag geen betrekking heeft op een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt, zoals vastgesteld door de Vlaamse Regering,
- de aanvraag geen betrekking heeft op werkzaamheden binnen het gabarit van bestaande lijninfrastructuur en haar aanhorigheden,
- de percelen waarop de vergunning betrekking heeft niet geheel of gedeeltelijk gelegen zijn in een archeologische zone, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,
- de betrokken percelen niet volledig gelegen zijn buiten woon- of recreatiegebied,
- de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft meer dan 3000m² bedraagt,
- de geplande ingreep in de bodem groter is dan 1000m²,

Dan dient een bekrachtigde archeologienota te worden toegevoegd bij de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning met ingreep in de bodem.

Uitstel van veldwerk is gerechtvaardigd aangezien een deel van het projectgebied, perceel A539y11 nog ingezaaid is en in gebruik als akker.

Beschrijving van de geplande werken

De percelen Neerpelt Afd 1 Sie A 539y11, 539w11 en 539x11 zullen verkaveld worden in 5 loten. Lot 4 met een oppervlakte van 1958 m² dient afgesplitst te worden aangezien dit lot de bestaande woning met bijhorende tuin en stallen betreft en die blijven behouden in de staat waarin ze zich bevinden; hier zullen geen ingrepen in de bodem plaatsvinden.

De loten 1 tot en met 3 liggen in perceel 539y11 en perceel 539w11. Perceel 539w11 is een stal en berging voor landbouwalaam die afgebroken zal worden. De loten 1 tot en met 3 beslaan een oppervlakte van 3512 m². Lot 5, 111 m² groot, is een zeer smalle strook aan de Vlasrootweg die overgedragen zal worden door gratis grondafstand aan het openbaar domein.

Het verkavelingsplan voorziet verder in bis loten; 1b, 2b, 3b en 4b. Deze loten met een totale oppervlakte van 7454 m² zijn wel voorzien als kavels maar blijven onaangeroerd. Ze zijn gelegen in agrarisch gebied en zullen voorlopig in gebruik blijven als akker en niet toegevoegd worden aan respectievelijk de loten 1 tot en met 4.

Voor de verkaveling zijn geen infrastructuurwerken nodig zoals wegenis of aanleg van nutsleidingen. De kavels palen aan de Vlasrootweg, die een uitgeruste weg is.

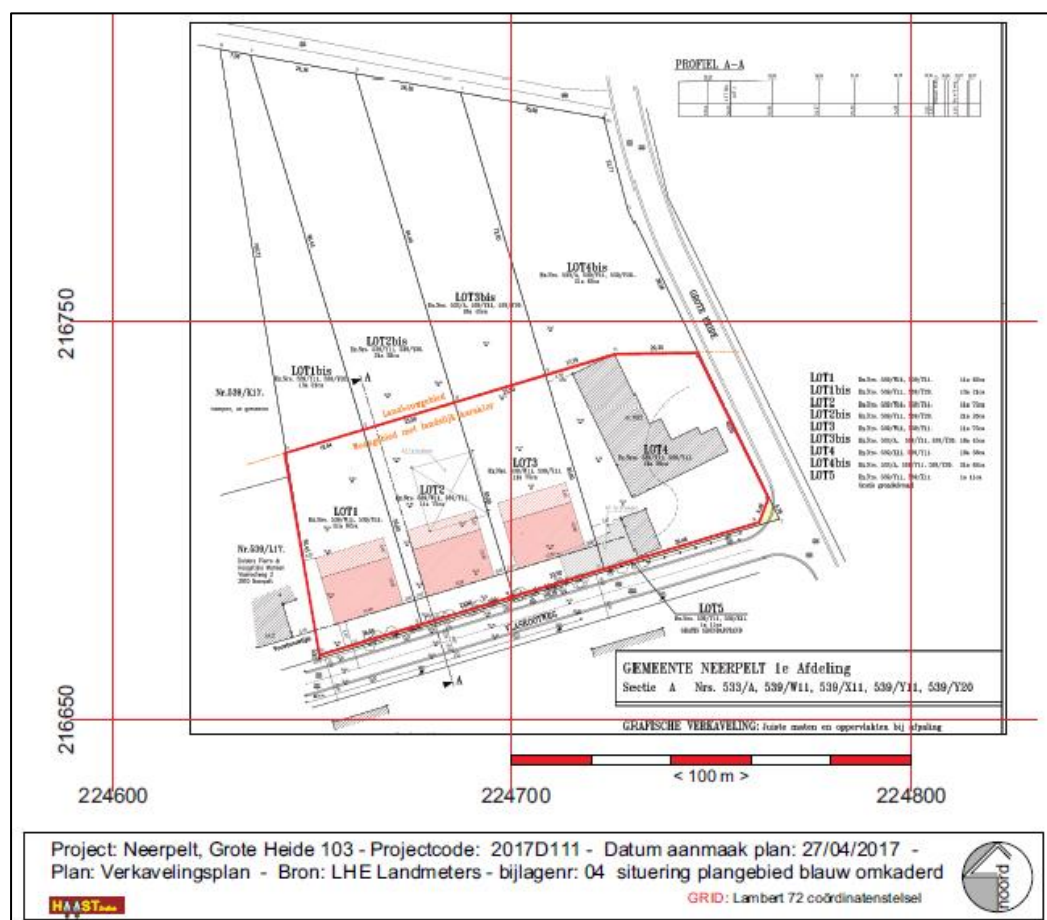

Fig. 4 georefereneerd verkavelingsplan. © LHE bvba landmeters

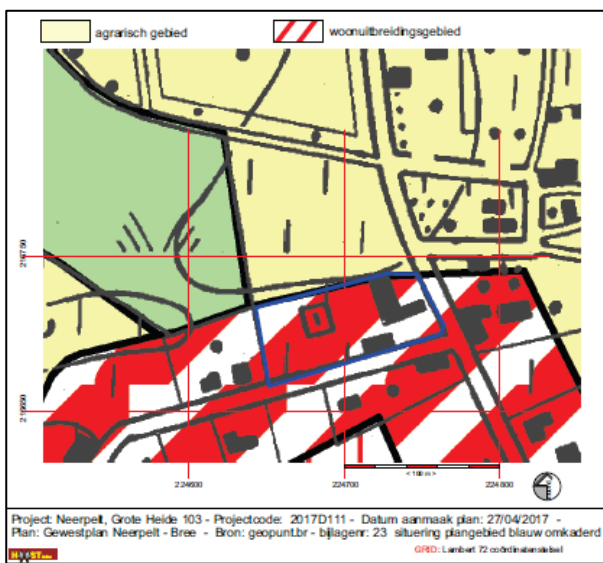
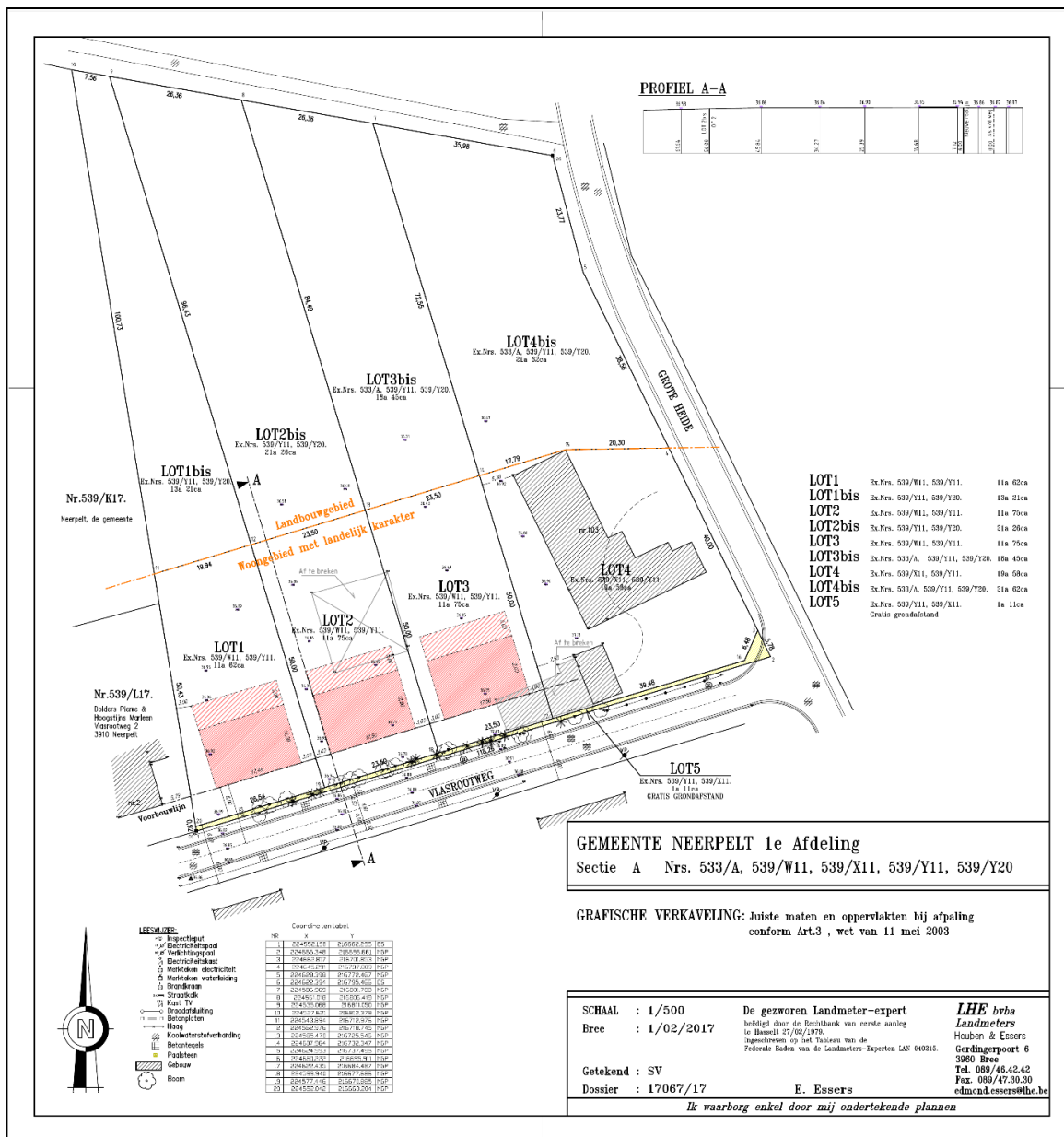

Fig. 5 verkavelingsplan zoals aangereikt. © LHE bvba landmeters

Fig. 6 uittreksel uit het gewestplan Neerpelt - Bree. © geopunt.be

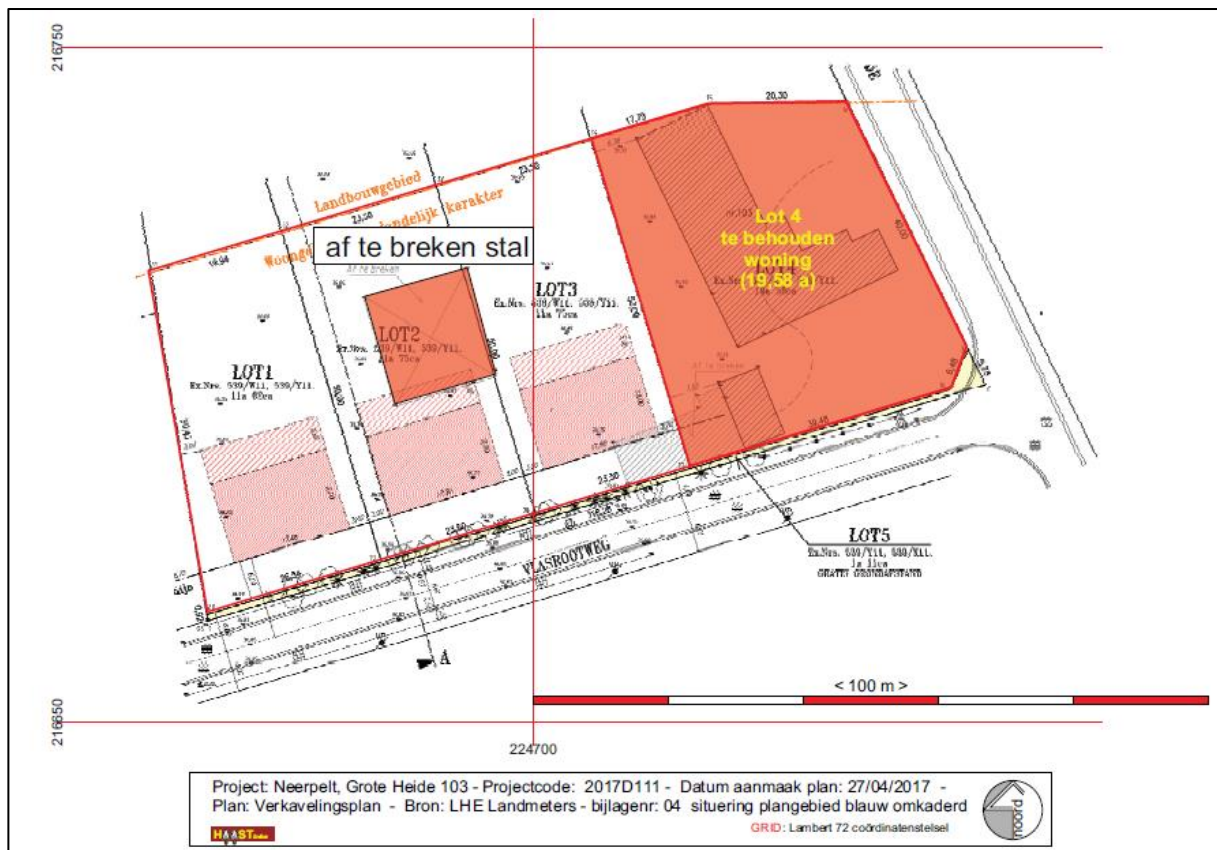

Fig. 7 Verkavelingsplan met aanduiding van de verstoorde zones. © Geopunt

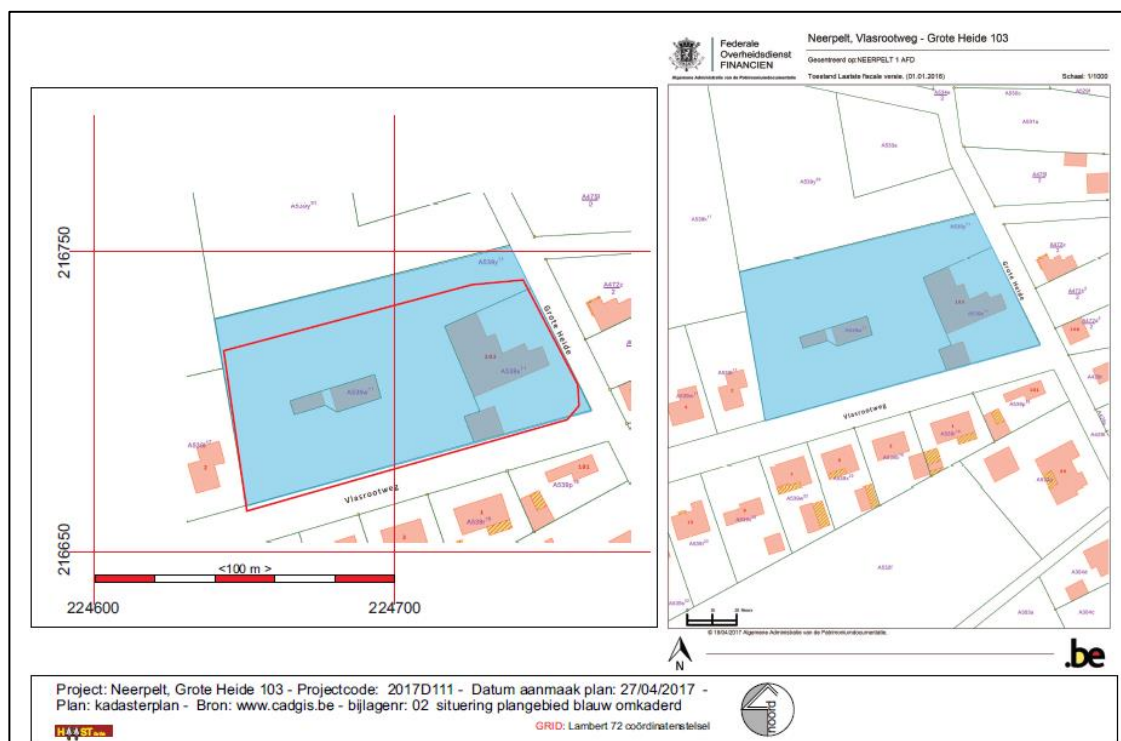

Fig. 8 Kadasterplan met aanduiding van het projectgebied, rood omkaderd, ten opzichte van de kadastrele percelen. © cadgis viewer – haast bvba

Uit de projectie van het projectgebied op het kadasterplan blijkt ook dat perceel C539y11 aan de noordzijde deels afgesplitst moet worden omdat een strook van 10 m breed gelegen is in agrarisch gebied.

3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingrepen in de bodem (bureauonderzoek)

De historische kaarten geven een beeld van een terrein dat lag binnen een uitgestrekt heidelandschap met hier en daar moerassen en vennen. Er zijn geen sporen van bebouwing op of rond het projectgebied. De eerste bebouwing binnen het projectgebied vindt naar alle waarschijnlijkheid pas plaats in 1953 afgaande op de sporen te zien op een luchtfoto uit 1953.

De CAI-locaties in de omgeving wijzen op aanwezigheid van antropogene activiteiten in de steentijd (neolithicum – mesolithicum) en late Bronstijd/ Vroege IJzertijd (het grote grafveld van de Grote Heide). Maar al deze vindplaatslocaties bevinden zich op méér dan 1 kilometer ten oosten en ten westen van het projectgebied. Men kan echter stellen dat de mensen die begraven werden op de Grote heide ook ergens gewoond moeten hebben en misschien was die woonplaats wel in de buurt of binnen het projectgebied gelet op de nabijheid van waterpoelen.

Wat betreft de steentijdvondsten is de vondstconcentratie 700840 te ver van het projectgebied gelegen om zich tot daar uit te strekken. Bovendien strekt deze vondstlocatie zich verder noordwestelijk uit dan aangegeven op het uittreksel van de CAI-kaart zoals weergegeven op fig. 24.

Meest nabij ligt vondstlocatie 51687, maar daar werd bij een boring één artefact aangetroffen. De afstand tot het projectgebied bedraagt ca. 400 m en ook die afstand is te groot om een indicatie te hebben van steentijdconcentraties binnen het projectgebied.

De directe aanwijzingen geven geen indicaties voor mogelijke aanwezigheid van archeologisch erfgoed op het terrein. Bodemkundig en landschappelijk is het echter wel mogelijk sporen aan te treffen. Het terrein is een redelijk droge plek in een oud heidelandschap met mogelijk restanten van een podzolbodem in de nabijheid van waterrijke vennen en/of moerassen. De bodemfase 3 kan wijzen op een gestage groei door bemesting van de bodem waardoor oudere sporen afgedekt en beschermd werden. Maar, gelet op de indicaties aangetroffen op historische kaarten en luchtfoto's, lijkt het gebied pas eind 19de/begin 20ste-eeuw in gebruik genomen te worden voor landbouwdoeleinden. Daardoor bestaat er wel een kans dat oudere sporen verpoegd zijn en artefacten verplaatst en uit hun oorspronkelijke context gehaald.

Het projectgebied lag oorspronkelijk in een heidegebied omringd door vennen en moerassige plekken. Pas eind 19de/begin 20ste eeuw beginnen landbouwactiviteiten het gebied om te vormen tot een akkerlandschap. In het gebied worden kanaaltjes aangelegd zoals de Broeseinderloop, de Broeseinderdijk, de Haaienlopen de Venneloop om het gebied te ontwateren waardoor de akkers beter bewerkt kunnen worden en betere oogsten opleveren. Dit wordt bevestigd door de bodemkundige verklaring bij de bodemserie Zdg; de bodems hebben een gunstige waterhuishouding in de zomer, maar zijn iets te nat in de winter. Indien een goed humeus dek aanwezig is, zijn het goede zandgronden, geschikt voor aardappelen, maïs en raaigras; ook geschikt voor weide. In 1953 wordt binnen het projectgebied voor het eerst een gebouw opgetrokken.

Het terrein was tot na WOII in gebruik als heide en later als akker. In 1953 vinden de eerste bouwactiviteiten plaats binnen het projectgebied. Volgens de sporen zoals te zien op de luchtfoto uit 1953 namen deze activiteiten een groot deel van het projectgebied in beslag. De kans is vrij groot dat door de bouwactiviteit in 1953 en de bijhorende bouwwerf het terrein binnen het projectgebied grondig verstoord werd. De lichte vlekken op de luchtfoto kunnen een aanwijzing zijn voor het feit dat de teelaarde deels weggegraven werd tot op de C-horizont. Nadien wordt het terrein ingericht als een boerderij met bijhorende stallingen en rondom liggen akkers.

De bestaande woning met bijhorende stal en tuin, een oppervlakte van 19,58 are, blijft behouden in de bestaande toestand. Op dit terreindeel, lot 4 op het verkavelingsplan, zullen geen bodemversturende activiteiten plaatsvinden. Door de verkaveling zullen aan de Vlasrootweg drie vrijstaande woningen gebouwd kunnen worden. Deze kavels nemen een oppervlakte in van 35,12 are. De bouw van de woningen en aanleg van inritten, terrassen, tuinen zullen een versturende zoniet vernietigende impact hebben op eventueel aanwezig bodemarchief.

Landschappelijk bodemonderzoek is wenselijk om na te gaan in hoeverre de oorspronkelijke bodemopbouw over heel het projectgebied bewaard gebleven is, hetzij eventueel geschonden. Het vervolgtraject is mede afhankelijk van de resultaten van dit bodemonderzoek.

Op basis van deze overwegingen wordt verder onderzoek aanbevolen doormiddel van landschappelijke profielputten eventueel gevolgd door een proefsleuvenonderzoek en een archeologische opgraving.

4. Onderzoeksstrategie, -methode, vervolgtraject.

Randvoorwaarden:

Ten einde vrije toegang te kunnen hebben tot het terrein dient de bouwheer/verkavelaar toelating te geven. Dit zal pas kunnen na het oogsten van de ingezaaide gewassen.

Doel van het vooronderzoek

Het doel van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem in de vorm van landschappelijke profielputten is het leren kennen van de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap. Hieruit kan ook de intactheid van de bodem en de aanwezigheid van verstoringen getoetst worden.

Eventuele archeologische indicatoren aangetroffen in de profielputten kunnen bijkomende informatie geven over de te verwachten archeologische vondsten.

Voor het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door middel van landschappelijke profielputten worden volgende onderzoeksvragen opgesteld die beantwoord moeten worden:

- Wat is de bodemkundige opbouw van het terrein?
- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem, beschrijving + duiding?
- Zijn er aanwijzingen voor een verstoorde ondergrond? Valt deze af te bakenen?
- Zijn er indicaties voor archeologisch interessante zones binnen het plangebied?

Onderzoeksstrategie, onderzoeksmethode & technieken

Onderzoeksmethode

Om de intacte staat van het bodemarchief te achterhalen is het noodzakelijk een **landschappelijk bodemonderzoek** uit te voeren. De landschappelijke profielputten dienen verspreid over het terrein aangelegd om te bekijken of er goed bewaarde bodems aanwezig zijn op het terrein. Indien dit het geval is, kunnen archeologische sporen op het terrein aangetroffen worden en dient er een proefsleuvenonderzoek plaats te vinden. Mogelijk gevolgd door een eventuele opgraving.

Het landschappelijk bodemonderzoek wordt uitgevoerd door de aanleg van tenminste 8 profielputten verspreid over het terrein zoals voorgesteld op afbeelding 36. Deze profielputten zijn telkens zo ingepland dat hetzij enerzijds de verstoring en mate van verstoring van bouwwerken en wegenis kan vastgesteld worden en de impact ervan op de oorspronkelijke bodem, anderzijds op die plaatsen waar nieuwbouw is voorzien om daar de gaafheid van de bodemopbouw te controleren.

Het graven van de profielputten gebeurt machinaal door het graven van putten van 2 m x 2 m, tenminste moet een voldoende aantal profielputten aangelegd worden om de bodemkundige situatie te registreren en te begrijpen. Tijdens dit onderzoek staat het vrij aan de bodemkundige om meer profielputten aan te leggen indien dit nodig is voor een goed begrip van de bodemopbouw.

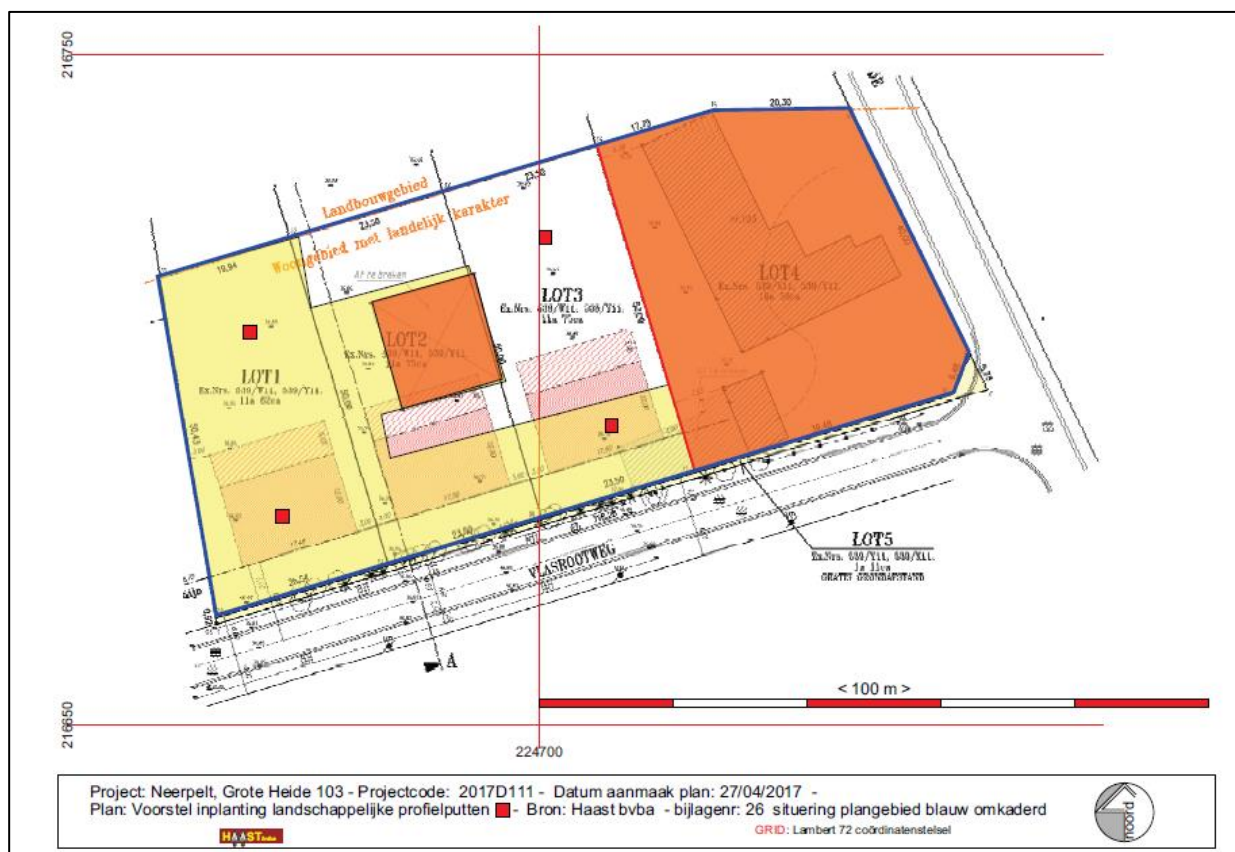

Fig. 9: voorstel inplanting landschappelijke profielputten aangeduid met een rood vierkant.

Mogelijk vervolgtraject:

Afhankelijk van de resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door middel van landschappelijke profielputten, kan besloten worden tot het uitvoeren van verschillende onderzoeken. Het onderzoeksdoel voor dit uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem is om na te gaan wat het potentieel is van het plangebied voor de aanwezigheid en bewaring van vindplaatsen die op basis van het bureauonderzoek kunnen verwacht worden. Om dit te kunnen vaststellen is, na het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem een vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk. Uit welke stappen dit vooronderzoek met ingreep in de bodem zal bestaan, is afhankelijk van de resultaten van het vooronderzoek door middel van landschappelijke profielputten.

Afhankelijk van de resultaten van de landschappelijke profielputtenonderzoek kan een deel van het terrein uitgesloten worden van verder onderzoek, bijvoorbeeld indien blijkt dat bepaalde zones of het volledige terrein verstoord zou zijn door recente vergravingen.

Indien het landschappelijk profielputtenonderzoek aantoont dat er binnen het plangebied een intacte bodemopbouw aanwezig is en er eventueel een mogelijkheid bestaat voor intacte sites of archeologisch erfgoed op locatie dient dit potentieel verder onderzocht te worden door een vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van een **verkennend archeologisch proefsleuvenonderzoek**.

Het doel van een proefsleuvenonderzoek is het evalueren van de archeologische waarde op een deel van of het gehele terrein, afhankelijk van de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek, door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Dit gebeurt door middel van een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed.

Om een dekkingpercentage te bereiken van ongeveer 10% wordt aangeraden te werken met proefsleuven van 2 meter breed met een maximale tussenafstand van 15 meter. Kijkvensters dienen steeds aangelegd te worden, ook als er geen sporen worden aangetroffen en dienen dan om de schijnbare afwezigheid van de sporen te verifiëren. De zijden van de kijkvensters meten maximaal de afstand tussen twee sleuven. Met de kijkvensters of dwarssleuven kan een dekkingpercentage van 12,5% bereikt worden, wat wenselijk is voor degelijke uitspraken over het geheel van het terrein. Indien hiervan wordt afgeweken, wordt dit eveneens beargumenteerd.

Afhankelijk van de resultaten van het landschappelijke bodemonderzoek kan een deel van het terrein uitgesloten worden van dit verdere onderzoek, bijvoorbeeld indien bleek dat bepaalde zones waren verstoord door recente vergravingen.

De proefsleuven worden zo aangelegd dat ze zo lang mogelijk zijn. Tijdens het proefsleuvenonderzoek dient de nodige aandacht te gaan naar de bodemopbouw in het plangebied. Tevens dient het aangelegde vlak alsook de storthopen met een metaaldetector op signalen gecontroleerd te worden.

De volgende onderzoeksvragen moeten met dit onderzoek minimaal beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Zijn er tekenen van erosie?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Is er sprake van een of meerdere begraven bodems?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van een of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot een of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?

- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten ? Zo ja;
 - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - Wat is de omvang?
 - Komen er oversnijdingen voor?
 - Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologisch vindplaatsen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie,...)?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiele afwezigheid van archeologische sporen ? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
 - Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
 - Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
 - Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak kan worden gedaan over de aard, omvang en behoudenswaardigheid van de archeologische waarden in het plangebied en wanneer een eenduidig advies kan worden gegeven voor vrijgave van het terrein, een opgraving of behoud in situ. Om te bepalen of het onderzoeksdoel is bereikt, gebruikt de erkende archeoloog de volgende criteria:

Oppervlaktecriterium

Aangezien het principe van het voorgestelde proefsleuvenonderzoek gebaseerd is op een statistische manier van werken is het van belang dat een voldoende ruime dekking wordt verkregen. Bovendien is het van belang dat de spreiding van de sleuven over het hele terrein gewaarborgd wordt zodat uitspraken kunnen worden gedaan over het hele terrein.

Inhoudelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden voldoende onderzoeken zodat uitspraken kunnen worden gedaan over onder meer datering, interpretatie en onderlinge samenhang van sporen.

Ruimtelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden zodanig onderzoeken dat hij een uitspraak kan doen over de ruimtelijke spreiding van een of meerdere archeologische vindplaatsen in het plangebied.

Opmerking:

Het volledige vervolgtraject is afhankelijk van de resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door middel van landschappelijke boringen. Volgens de Code van de Goede Praktijk (8.4 en verder) kan een volgende stap in het vervolgtraject pas in detail worden uitgeschreven nadat de resultaten van een voormalige stap in het vooronderzoek beschikbaar zijn. Hierdoor zijn de hier voorgestelde stappen voorwaardelijk en niet bindend.

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van goede Praktijk:

Er wordt niet verwacht dat afwijkingen van de Code van Goede Praktijk zich zullen/kunnen voordoen.

5. Lijst met afbeeldingen

Fig. 1: Bounding Box

Fig. 2: Kadastraal uittreksel 01/01/2016

Fig. 3: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied blauw ingevuld.

Fig. 4: gegeorefereerd verkavelingsplan. © LHE bvba landmeters

Fig. 5: verkavelingsplan zoals aangereikt. © LHE bvba landmeters

Fig. 6: uittreksel uit het gewestplan Neerpelt - Bree. © geopunt.be

Fig. 7: Verkavelingsplan met aanduiding van de verstoorde zones. © Geopunt

Fig. 8: Kadasterplan met aanduiding van het projectgebied, rood omkaderd, ten opzichte van de kadastrale percelen. © cadgis viewer – haast bvba

Fig. 9: voorstel inplanting landschappelijke profielputten aangeduid met een rood vierkant.

6. Bibliografie

HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., ERVYNCK, A., 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48, Brussel, agentschap Onroerend Erfgoed - Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Geraadpleegd via: <https://www.onroerenderfgoed.be/actueel/nieuws/onderzoeksrapport-archeologisch-vooronderzoek-proefsleuven-strategie/>